

Recenzije.

Aloys Müller: Einleitung in die Philosophie. Berlin u. Bonn 1925. Leitfaden der Philosophie. I. sv.

Bonnski su i kölnski docenti stali izdavati rukovodne priručnike s općenom uputom u pojedina filozofijska područja. Za noetiku je određen Hessen, za psihologiju Müller, za logiku Honecker, za etiku Hildebrand i Dyroff za povjest fil. problemâ. Ovakove priručnike za orijentaciju na specijalnim fil. područjima možemo zvat i specijalni uvodi, za razliku od općeg uvoda ili naprosto »Uvoda«, koji daje općeniti pregled preko čitave filozofije. Takav je Uvod od A. Müllera.

Početniku u filozofiranju ne može da posluži povijest filozofije, jer treba samu filozofiju razumijevati prije, nego se može razumjeti njezina povijest. »Nije od potrebe da znademo riješiti sve filoz. probleme, ali treba da imademo duboki uvid u savremeno stanje problematike, jer inače neopazice mimoidemo stotinu stvari u samoj historiji«. Uvodeći u filozofiranje treba početnika pripravljati za samostalni rad, a za to je prvi uvjet: sposobnost otkrivanja i samostalnog gledanja na pojedine probleme. — Dalje se iziskuje, da Uvod prikaže upravo savremeno stanje u filozofiji, i to zapravo u znanstvenoj filozofiji, jer »općenite misli još ne znače filozofiju, i ako su lijepo stilizirane i patetički prikazane«.

S ovako preciziranim zadatkom Müllerov je Uvod u glavnom na visini. Imao bih tek neke stvarne primjedbe.

Prvi odsjek klasificira predmete u »sjetilne« i »nadsjetilne«. Prvima

su pribrojani i psihički objekti (osjeti, pomisli, čuvstva i t. d.), jer i njima pripada vremenski i kauzalni momenat (po ovom potonjem, kaže autor, da su objekti »realni«!?). — Umjesto izraza »sjetilni« trebalo bi da se uzme »iskustveni« (empirički); a »nadsjetilni« zapravo su »neiskustveni« (na pr. supstancija, akcidents, stvar u sebi i t. d.) t. j. takovi objekti, u kojima je stvarno fundirana vremenitost i kauzalnost. Razlog za ovu terminološku preinaku posve je jasan: iskustvo nije samo sjetilno, jer i opažanje, kojim stičemo iskustveno znanje, nije samo sjetilno (ili posredno), nego je i neposredno (usebno), i upravo ovim potonjim postaju psihički objekti iskustveni.

Psihičke događaje karakteriše vremenska slijedovnost i zakonska pravilnost (resp. kauzalnost), te su eo ipso ovi događaji, rekosmo, iskustveni. Zato M. eliminira psihologiju iz filozofije, smatrajući ju sastavnim dijelom prirodnih nauka. Psihologija se doduše oslanja poglavito na samoopažanje, a prirodna je znanost sasvim eksperimentalna; ali kako iskustveno saznanje nije restringirano na eksperimenat, može i psihologija opravdano ući u sklop empiričkih znanosti. — To je zaista ispravno. Ali ipak i empirička psihologija neka ostane u okviru filozofije. Psihički se naime događaji po svojoj naravi razlikuju od sjetilno opaženih (materijalnih) i ako imaju s njima zajedničku dvostruku karakteristiku (vremenitost i kauzalnost). Upravo poradi nematerijalne njihove naravi treba psihičke događaje kao predmet znanstvenog proučavanja izdvojiti od prirodnih

znanosti, koje proučavaju materijalni svijet (prirodu). Sjetilno opažanje, kojim se služi prirodonaučenjak, ipak je sasvim drukčije od psihološkog samoopažanja, koje je prvi preduvjet filozofiranja. Napokon, racionalna (metempirička) se psihologija ne može odijeliti od empiričke, s kojom je logički sasvim povezana; pa zato i empirička (kao i metafizička) psihologija spada u filozofiju.

Z.

J. Geysler, *Auf dem Kampffelde der Logik* (Herder 1926).

O Geysleru je teško išta općeno izreći bez superlativne pohvale. Samo iskreni istraživač na mučnome putu istine kadar je osjetiti zahvalu prema ovome od dobrih ponajboljem filozofu. Osjetio sam neobičnu bol, kad mi je pok. P. Geny pisao, da ne vidi potrebnom nazočnost Geyslerovu na tomističkom kongresu. A ipak je on prvoborac u naše filozofije! Nu ne kanim iznositi studiju o Geysleru; samo ću oglasiti najnovije mu djelo.

Znanost mišljenja i spoznaje do mena je G. kritičkog duha. Opetovano istražuje narav pojma i suda, njihov odnos sa zbiljskim bitkom, odnos općenoga sa pojedinačnim, pitanja o realnom i idealnom bitku, o istini i sigurnosti, o putevima do njih i o očevidnosti. Naročito je fundirana kritika modernih oštroumnih noetičara Br. Baucha (Rickettova učenika) i Nic. Hartmanna.

I ovo djelo znači snažni nastavak u stvaranju noetike. A nitko noetički objektivizam i realizam snažnije ne zastupa od Geyslera.

Z.

1. Athanasius Wintersig O. S. B.: *Liturgie und Frauenseele*, Ecclesia

Orans XVII. Freiburg. Herder 1925. 145.

2. Dr. Albert Schulte: *Die Himnen des Breviers* nebst den Sequenzen des Missale, Theologische Lehrbücher XVII. 5. Paderborn, Schöningh 1925. 355.

3. F. Joseph Braun: *Die liturgischen Paramente* in Gegenwart und Vergangenheit, Zweite verbesserte Auflage, Mit 197 Abbildungen, str. 255. Freiburg, Herder 1924 G. M. 10.30, u platno 12.50.

4. Prof. Jakob Schumacher: *Der kirchliche Gottesdienst*, Liturgie, In Anpassung an die neuen Lehrpläne umgearbeitet und vermehrt von Prof. Dr. Hubert Lindemann, mit 13. Abbildungen, 36—44 Tausend, Freiburg, Herder 1926, kartonirano G. M. 1.50.

I. I dobrog će se poznavaća liturgije duboko dojmiti ova iz liturgije izvadena, proživjela i lijepo prikazana poglavlja o Kristu i Crkvi, o djevici, o ženi, o majci, o Mariji. Doista u liturgiji i liturgijskom životu pruža Crkva i danas još svim vjernicima, pa evo i ženskom svijetu, takvu sliku životnog ideala, koji daleko nadvisuje sve, što su ikad pjesnici rekli o ženi. I to nije samo san ili mašta, nego zbiljski događaj liturgijskog života, ostvaren u dušama Božjih svetica i svake kršćanke koja hoće za njim da teži.

2. Nakon uvoda o psalmima, kanticima i himnima, o njihovoj upotrebi u prvim kršćanskim vremenima i u zapadnoj liturgiji, o metru, ritmu i vrijednosti himana, daje nam pisac tačan prijevod u prozi od 149 himana. Rijetke riječi i teže konstrukcije su napose protumačene. Prikazan je glavni smisao pojedinih himana. Na početku je uvijek istaknut postanak himna. Asketskih apli-